

Zadnje poglavje obravnava volitve v državni in deželni zbor. Tudi za to poglavje velja ista pripomba kot za poglavje o stavkah in mezdnih gibanjih, da je namreč avtor nekatere probleme, ki sodijo v to poglavje — npr. boj za splošno volilno pravico — že obravnaval v poglavju o organizacijskem razvoju socialnodemokratske stranke do leta 1914. In še ena kritična pripomba — avtor je le izjemoma posamezne kandidate politično označil, tako da bralec ne more vedeti, katero stranko so zastopali.

Knjiga je v celoti pisana zelo zgoščeno in zahteva zelo pozornega bralca. Res je, da bi avtor bralcu lahko olajšal vsaj orientacijo v času, če bi pri datiranju dogodkov dosledno navajal tudi letnico, ne pa samo dan in mesec. Nekoliko moti tudi datiranje po cerkvenih praznikih, n. pr. ob binkoštih, veliki noči ipd., posebej ker gre za premične cerkvene praznike. Kljub nekaterim kritičnim pripombam, ki sem jih navedla, sem prepričana, da predstavlja knjiga Franca Rozmana enega tistih velikih korakov, ki so potrebni, da se bomo lahko lotili pisanja prepotrebnega sintetičnega pregleda zgodovine delavskega gibanja na Slovenskem v času pred prvo svetovno vojno.

Jasna Fischer

Dr. Miroslav Stiplovšek, Razmah strokovnega — sindikalnega gibanja na Slovenskem 1918—1922. Ljubljana 1979, 672 str.

Knjiga obsega 672 strani in je razdeljena v dva dela. V prvem delu obravnava politični in organizacijski razvoj delavskih strokovnih organizacij, v drugem pa njihovo dejavnost. Najprej oriše pregled strokovnega (sindikalnega) gibanja na Slovenskem od ustanovitve prvih strokovnih društev do konca prve svetovne vojne. Obsežneje obravnava razvoj razrednih strokovnih organizacij od začetka devetdesetih let in njihovega vključevanja v dunajsko Strokovno komisijo do ustanovitve strokovnih tajništev v Trstu in v Ljubljani, ko je to gibanje doseglo velik napredek. Obdelal je tudi krščansko-socialne strokovne organizacije in njihovo združitev v Jugoslovansko strokovno zvezo ter prizadevanja liberalcev za vpliv med delavstvom, ki so tudi ustanavljali svoje strokovne organizacije in organizacije uradniških društev. Ves čas so bile najmočnejše in v delavskem gibanju najpomembnejše socialnodemokratske delavske strokovne organizacije.

V prvem delu knjige obravnava avtor razvoj strokovnih organizacij od prevrata 1918 do ustanovitve Zveze neodvisnih strokovnih organizacij za Slovenijo konec leta 1922, obravnava še njen boj za enotno delavsko fronto in njeno vključitev v Centralni delavski sindikalni odbor Jugoslavije, ki je bil sindikalna centrala komunističnih strokovnih organizacij. V tem delu najboljše obravnava socialnodemokratske in komunistične strokovne organizacije. Ob problemih organizacijskega združevanja vseh razrednih strokovnih organizacij v Centralni delavski sindikalni svet Jugoslavije obdela nastanek komunistične stranke v Sloveniji 11. aprila 1920, razčlenjuje in ocenjuje zaostrovanje nasprotij med komunisti in socialnimi demokrati v slovenskem strokovnem gibanju, ko narašča moč komunističnega vpliva. Obznana je prepovedala delovanje revolucionarnih sindikatov in komunisti vodijo akcije za njihovo obnovitev.

Zato ustanovljajo neodvisne strokovne organizacije. Medtem pa so se socialno-demokratske strokovne organizacije vključile v Glavni radniški savez Jugoslavije. Moč teh organizacij je zelo upadla, čeprav Obznana ni prizadela njihovega delovanja. V nadaljevanju avtor enako skrbno obdela krščanskosocialne strokovne organizacije, narodnosocialne in liberalne, samostojna profesionalna delavska društva in stanovske organizacije ter združenja nameščencev.

V drugem delu obravnava vlogo delavskih strokovnih organizacij pri uveljavitvi nove delavskozaščitne zakonodaje, izbojevanje osemurnega delovnika in poslabšanje socialnega položaja delavstva po Obznani. Opisuje prizadevanje za učinkovitejše delovanje ustanov za varstvo delavstva, ustanovitev začasne delavske zbornice ter prizadevanja za izvolitev delavskih zaupnikov in za okrepitev njihove vloge pri urejanju odnosov med delavci in delodajalci. Zelo obsežno in podrobno so obdelana mezdna in stavkovna gibanja od 1919 do 1920 ob naglem porastu draginje. S posebnim poudarkom je avtor obdelal politične stavke in sodelovanje strokovnih organizacij v drugih političnih akcijah, njihovo izobraževalno in kulturnoprosvetno dejavnost, denarne podpore in pravno zaščito, ki so jih strokovne organizacije dajale svojim članom.

Pregled virov in literature je zelo izčrpen in koristen pripomoček, ki bo koristil vsakomur, ki bi se želel podrobneje seznaniti z delavskim gibanjem v teh letih. Dobro bi bilo, če bi bilo razen kazala osebnih in krajevnih imen še stvarno kazalo.

Ta knjiga izpolnjuje veliko vrzel v našem zgodovinoisju na področju zgodovine delavskega gibanja in revolucionarnih sindikatov še prav posebej. Univerzitetni profesor dr. Miroslav Stiplovšek je s to knjigo zadovoljil veliko potrebo naše politične in znanstvene javnosti po celovitem prikazu sindikalnega gibanja v Sloveniji v njegovem največjem razmahu. Avtor se je lotil tega dela z vso znanstveno natančnostjo in obdelal problem zelo kompleksno. Njegov koncept prikazovanja razmaha sindikalnega gibanja na Slovenskem od 1918 do 1922 izhaja iz potrebe razčlenitve političnih, gospodarskih in socialnih razmer na Slovenskem v obravnavanem času in s primerjavo teh razmer v jugoslovanskem prostoru. Osrednje mesto monografije predstavljajo revolucionarno sindikalno gibanje in delavske sindikalne oziroma strokovne organizacije. Avtor se je zavedal, da tega dela ne bi mogel dobro opraviti, če ne bi ob tem obravnaval tudi delavskih sindikatov v vsej Jugoslaviji, zlasti razrednih sindikatov, da bi tako prikazal posebnosti razvoja sindikalnega gibanja v Sloveniji.

Monografija prikazuje razvoj revolucionarnega delavskega gibanja z vidika sindikalnega delovanja, vendar na osnovi globokega poznavanja vseh odnosov okolja, v katerem je delovalo. Zato podaja objektivno sliko tako sindikalnih organizacij v Sloveniji in njihovo povezovanje z revolucionarnim sindikalnim gibanjem v vsej Jugoslaviji kakor tudi temeljit prikaz raznovrstnih prizadevanj sindikatov za izboljšanje položaja delavskega razreda in oceno uspehov njihove akcije v družbenopolitičnem življenju.

Razvoj sindikalnega gibanja na Slovenskem nosi pečat specifičnih pogojev, v katerih je nastalo in se je razvijalo do ustanovitve stare Jugoslavije, kar vse je vplivalo tudi na nadaljnji razvoj revolucionarnega delavskega gibanja tudi še po ustanovitvi nove države. Vse te elemente je avtor obdelal v prvem delu

monografije, kjer je pregledno popisal začetke slovenskega sindikalnega gibanja in razvoj do konca prve svetovne vojne.

Po ustanovitvi jugoslovanske države je bila ena temeljnih nalog združitve sindikalnih organizacij na Slovenskem v enotno revolucionarno sindikalno gibanje v vsej Jugoslaviji. Temu problemu je avtor namenil vso pozornost. Obdelal je razvoj revolucionarnega delavskega sindikalnega gibanja in vseh drugih delavskih strokovnih organizacij ob koncu prve svetovne vojne v razmerah strahotnih posledic vojne in ustanovitve kraljevine SHS. Prikazal je neomejeno izkoriščanje delavskega razreda — izmučenega in izčrpanega v letih pomanjkanja — neznosne življenjske razmere in stalno zniževanje življenjskega standarda po eni strani in razredno osveščanje delavstva pod vplivom oktobrske revolucije in revolucionarnega vrenja — po drugi strani. Obdelal je neurejene gospodarske in politične razmere, ki so vplivale na položaj delavskega razreda v Sloveniji in v vsej Jugoslaviji. Tudi vplivu mednarodnega revolucionarnega gibanja na razvoj sindikatov v Sloveniji in Jugoslaviji je namenil potrebno pozornost.

Sindikalno gibanje v Sloveniji je obravnaval v povezavi z ustanovitvijo in razvojem komunistične partije Jugoslavije.

Razen razvoja sindikalnih organizacij v Sloveniji, kjer imajo osrednjo vlogo razredne sindikalne organizacije, je obdelal njihovo delovanje na vsem širokem področju. Zelo izčrpno in kompleksno pa je avtor opisal stavkovno gibanje, ki je bilo v tem revolucionarnem obdobju zelo močno. Zlasti pozorno je obravnaval stavke političnega značaja, splošne stavke in stavke, ki so bile povezane z delavskim gibanjem v vsej Jugoslaviji in z mednarodnim delavskim gibanjem.

Ta knjiga pomeni velik dosežek v proučevanju zgodovine delavskega gibanja, zlasti v proučevanju zgodovine delavskih sindikatov v Sloveniji in njihovi vlogi v vsej Jugoslaviji. Prikazuje razvoj vsega sindikalnega gibanja v Sloveniji do leta 1922.

Knjigi je predgovor napisal Ivo Janžekovič, predsednik komisije RS ZSS za tradicije delavskega gibanja, ker je knjiga izšla v knjižnici »Delavsko gibanje na Slovenskem«, ki jo je ta komisija začela s tem delom. Knjigo sta založili Delavska enotnost in Partizanska knjiga, izšla pa je ob 60-letnici ustanovitve revolucionarnih sindikatov.

France Kresal

Historija radničkog pokreta, NOR-a i socijalističke revolucije u Istri, Hrvatskom primorju i Gorskom kotaru. Glasilo Centra za historiju radničkog pokreta i NOR-a Istre, Hrvatskog primorja i Gorskog kotara I—II, Rijeka 1978 do 1979.

Istrska pokrajina kljub svoji zgodovinski zaprtosti, odmaknjenosti in nerazvitosti, zbuja zadnje čase zanimanje pri številnih raziskovalcih zgodovine. To se kaže tudi v izdajanju številnih revij in zbornikov, ki objavljajo o Istri v glavnem zgodovinske in arheološke teme. Tako izhaja v Istri od 1970. Pazinski memorial, Buzetski zbornik (od 1976.), opatijske Liburnijske teme (od 1974.), skupni reško-puljski Jadranski zbornik (od 1956.), pazinsko-reški Vjesnik